

Spolkové zprávy.

VDÁNÍ TŘETÍHO ČÍSLA „ALPSKÉHO VĚSTNÍKU“ opozdilo se pro známé rozpory v tiskárnách potrvavší řadu neděl. Nyní bude „Alpský Věstník“ vycházeti až do června každého měsíce.

NOVÁ MÍSTNOST ODBORU. Koncem dubna přesídlí naše družstvo do nové, samostatné spolkové místnosti ve Sněmovní ulici na Malé Straně č. p. 173. Tím bude vyhověno dlouho již pocíťované potřebě, budeť možno soustřediti tu veškerou spolkovou agendu a také knihovna a časopisy, docházející odboru buď koupí neb výměnou budou členstvu snáze přístupnými.

PŘÍŠTÍ VEČER ODBORU bude v pondělí, dne 30. března o půl osmé hodině večerní v přednáškovém sále Obecního domu. Na pořadu přednáška pí. dr. Věry Babákové „Z potulek po Švýcarsku“ s projekcí obrazů dle vlastních snímků.

TŘETÍ VEČER ODBORU konal se dne 20. ledna t. r. na Žofině. Přednášel p. dr. F. J. R a m b o u s e k o svých cestách po horských krajinách států balkánských. Přednášející, který pobyl v jednotlivých horských pásmech Bulharska, Srbska, Řecka i bývalého Turecka mnoho měsíců a to i v dobách velmi pohnutých, přednesl řadu velice zajímavých obrazů, ke kterým připojil neméně pozoruhodný výklad svědčící o jasném názoru ve věci balkánské, zejména se zavděčil obecně obrazu monastýrů bulharských a athonských, přístavních měst albánských a rozmanitých scén ze své ošetrovatelské praxe v srbských lazaretech a choleryových baráčích. Večer byl navštíven velmi čítně, což svědčí, že zájem o horstvo balkánské neufuchá.

ČTVRTÝ VEČER ODBORU konal se dne 2. března t. r. v Obecním domě. Na pořadu byla přednáška pana PhC. J. O b e n b e r g e r a o slovanském jihu, provázená velikou řadou zajímavých snímků z hor i pobřeží. Přednáška týkala se vesměs horských oblastí málo navštěvovaných, tak pohoří v hranicích kraňskochorvatských, Dinary, Magliče a Volujaku, pokud pak přešlo do krajin známějších byly vždy voleny obrazy a scény velmi interessantní. Slovní doprovod k obrazům provázený s případným humorem uspokojil plně hojně shromážděné obecenstvo

OBSAH 3. ČÍSLA: Tavčar, Dolenjským Krasem, — Scheiner, Hotel Prisojnik. — Zpráva o činnosti. — Zprávy: Ze slovanských Alp a Přímoří. — Literatura. — Různé. — Spolkové.

Vydává Český odbor slovinského alpského družstva redakcí Dra B. Franty a Dra V. Dvorského. — Knihkárna Karla Reyla nást. Marie Reylvá, Praha III.

ALPSKÝ VĚSTNÍK

ORGÁN ČESKÉHO ODBORU SLOVINSKÉHO ALPSKÉHO DRUŽSTVA
ROČNÍK XVI. 1914. ČÍSLO 4.

Dr. H. TUMA (Gorica):

Několik důležitých názvů v Julských Alpách.

Sestavuje názvosloví Julských Alp, přišel jsem na leckterý výraz, který je filologicky, historicky i sociologicky starého původu a mohl by poněkud osvětliti staré osídlení v Julských Alpách.

Nejprve třeba připomenouti, že názvosloví Julských Alp je ryze slovinské i nenese skoro žádných stop vlivu vlašského (furlanského) nebo německého. Pokud sahají historické a zeměpisné prameny, názvosloví se dobře udrželo. Kde se vyskytují cizí jména, nastupují pozdější umělou kolonizací německou, zvláště na Gorensku a v Bačském údolí na Goricku nebo furlanskou v údolí Kanalském až k Trbizi. Jednotlivá jména horských pastvin, sýráren a některých hor svědčí, že tu sídlili též vlašští pastýři (i v kranjské části Julských Alp) nejspíše od století X. a XI. Jest jich však málo, že bys je spočítal na prstech. Zřejmě jsou vlašského původu i významu: Sýrárna Kašina pod Krnem, vrch Velika Mentura (1951 m) západně od Bogatinu, pastvina Fomda pod Kolom (2001 m) na bohinjské hranici, Forca (na místo Miltagskogel) v Mangartské skupině. O vlašských pastýřích svědčí také jména Italijanska Koča nad salaši Zapotokem v Trentě. Jméno Trenta je pozdějšího data od stol. XVI. po horníků z Trentína. O vlašském původu prvních sýráren mezi Slovinci svědčí též jméno „napa“ t. j. dělba jednotlivých účastníků, při společném vedení sýrárny. Obyvatelé Soče a Trenty jmenují a rozlišují německou a vlašskou napu čili nafa. Pletersník pokládá „napa“ za herdmantel a také Furlanec Pirona myslí, že „nafa“ pochází z německého „Napf“. Já však mám za to, že je to jméno vlašské. První salašní družstva ustavili vlašští pastýři a jinou míru přinesli později najmutí sýraři němečtí. Německých názvů z prvých století nelze v Julských Alpách vůbec zjistiti. Co je německých jmen

pro hory nebo krajiny, vše je pozdějšího, historického data, poněvadž jsou to vynálezy německých kartografů a turistů. Obec Log (v Koritnici), ač sousedí již několik století s Němci, má názvosloví čistě slovinské, stejně je tomu v Ratečích, ač jsou pod vlivem sousedních Korutan.

Stejně je důležité, že všechny morfologické názvy jsou ryze slovinské; takže zbývá jen málo pochybných a jistě velice starých výrazů. Tu musím připomenouti, že naši filologové se zabývali názvoslovím vždy jen cestou deduktivní, sebrali termíny a dle pravidel tvorby odhadovali, je-li dotyčné jméno ryze slovinské čili nic a jakému kmenu náleží. Při tom velkou roli hrála autorita, takže názor jednou proslovený byl jako axioma přebírán dále. Naším badatelům historickým, folkloristům i filologům chybí sociologická metoda. Ostatek ani na striktně historickou metodu se příliš neohlížejí. Proto naši odborníci leckterý termín vyložili jednostranně a chybně nebo sice na učiněném předpokladu postupovali správně filologicky, avšak při předpokladu samém se neohlíželi na věcný význam. Ovšem dlužno doznati, že naši geografové, přírodopisci a alpinisté sebrali jen velice málo názvoslovného materiálu.

Nejsa filolog — ačkoli jsem poslouchal dra. Miklošiče a znám lingvisticky většinu evropských jazyků — chci touto rozpravou vzbudit jen zájem druhých, lépe povoláních.

Prochodil jsem od r. 1886 Julské i Karnelské i Benátské Alpy. Všude jsem hledal poučení od domácích, jichž dialektům rozumím.

Zde uvádím několik výrazů z našich Julských Alp, které jsem z části našel též daleko v území italském.

1. „Tamar“ značí ohrazený prostor pro dobytek na horských pastvinách, při němž je část upravena za nocleh z nouze pro pastýře a opatřena jakousi střechou. Pleteršnikův slovník překládá to slovo „Vieh-Hürde“ a konstatuje, že se v Korutanech zve „Tummer“. To jméno najdeme po všech krajinách Julských Alp, zvláště též v slovinské Itálii, v Kanalském údolí, v přímořských obcích Logu, Bovci, Soče, Trentě i po celém Tolminsku, též v Ratečích a Kranjské Goře. Vyskytá se též ve všech krajinách Karnelských Alp. Furlanský slovník Pironův vykládá „tamar“ jako „serraia“ (ohrada). V jiných italských nářečích výrazu „tamar“ ve smyslu „serraia“, „Vieh-Hürde“ není, za to však se vyskytá v nářečí retickém. Jako jméno vlastní vyskytá se Monte Tamar 2547 m nad Agordou, tedy daleko v krajině Benátské, dále ve skupině Cimone delle Pale (vrchol 2241 m). Objevuje se tedy slovo „tamar“ v celém teritoriu ladinském (retsko-furlanském) a slovinském. Filolog dr. Štrekelj pokusil se v časopise musejního spolku štyrského

vysvětliti jméno to z „tabor“ (se zachovanou nosovkou a nesprávnou výslovností). Výklad ten jistě není šťastný. Pravý původ slova „tamar“ není tedy filologicky dosud znám. Pleteršnikův slovník zná slovo „tamariti“, t. j. zavřítí dobytek do ohrady. Na Dolenjsku se říká „okoli tamariti“, ve smyslu přecházení s dobytlem i pastýři z místa na místo a zřizovali dočasné přístřešky, kde jest právě hojná pastva. „Tamar“ je tedy zajímavý sociologický a hospodářský pojem z oné doby vývoje, kdy Slovinci neznali stálých salaší a pásli dobytek nomadicky. Nyní se neuzívá slova „tamar“ jinak než jako vlastního jména „Pri Tamarju“, „Pri Starem Tamarju“. Zbytků nebo stop po nějakém přístřešku nelze se na „Tamarjích“ dopátrati, vždycky jsou to však místa, kdysi hospodářsky používaná. Na tamarech roste temnozelená tráva, obvyklá blízko lidských sídel, na zříceninách a násypech. Možno tedy „tamar“ pokládati za doklad nejstaršího způsobu užívání horských pastvin.

Bylo-li by lze filologicky zjistiti, že se jméno „tamar“ nevyskytá jinde než v území ladinském a slovinském, vyplývalo by z toho, že v dávných stoletích bylo tu usídleno jedno plémě, charakterisované stejným způsobem hospodaření. Filologové by měli určití, není-li slovo „tamar“ původu turanského nebo iranského, čímž bychom nabyli podkladu pro odlišné dedukce sociologické.*)

2. Stejně často vyskytá se slovo „Utro“. V Pleteršnikově slovníku tohoto výrazu není. Ani lid je nezná již jinak, než co jméno vlastní. Po mém názoru pochází „utro“ od „utrlih tal“, značí tedy místo, kde stávalo kdysi lidské obydlí nebo ohrada pro dobytek, kde je tedy půda udupána. Obvyčně se praví „Pri Utru“, „Utrce“ (diminutivum), „Pri Starem Utru“. Ve furlanštině užívá se výrazu „troi“ v témže smyslu co „via tritta“. Pirona praví, že pochází ze středověké či barbarské latiny (troium). V latinských dialektech, alespoň v slovnících mně známých, slova „troi“ vůbec není. Bylo by tedy jen omezeno na furlanštinu. Je-li v retštině, není mi známo. Jsem však názoru, že „utro“ souvisí s maďarským „ül“, značící cestu, „via tritta“.

Výrazy „tamar“ a „utro“ nacházejí se v obcích Julských Alp velmi často, přibližně tolikrát, kolik je nynějších salaší. Ukazují tedy na stopy staršího pastýřského života Slovinců. Poněvadž nejsou vzaty ani z latiny ani z jazyků germánských, dlužno předpokládati, že v krajinách, kde se vyskytají, nepředcházela ani římská ani germánská kolonisace osídlení slovinskému.

*) Jméno „tamar“ vyskytá se též v Albanii. — V hospodaření salašním uznává Marinelli jednotný původní typ alpský, zdá se však, že i horstva balkánská i Appenin patří k prastarému jednotnému typu salašnickému. — Pozn. redakce.

3. Často se vyskytá slovo „fratta“, užívané též genericky. Pleteršníkův slovník je překládá „Schonungsfläche“, v korutanské němčině znamená die Fratten: Waldlichtung, v tyrolské němčině: Holzschlag. V jiných německých nářečích toho výrazu, myslím, není. Ve furlanském slovníku Pironově a ve vlašském Rigutliniho uveden je jako „fratta“ a značí místo zarostlé křovím, nebo paseku zarostlou ostružinami. Rigutlini vykládá to z latiny z „fracta“ a dokládá je i řečtinou „φράκκη“. Ve slovinštině se krom toho užívá slova „fratje“ pro posekané větve vůbec nebo pro posekané větve, které se svazují v otepi a připravují na zimu jako píce pro kozy a ovce. Také ten výraz je velmi rozšířen po Furlansku i Slovinsku i v oněch německých krajinách, kde dříve bydlili Slovinci. Pirona uvádí 8 vlastních jmen Fratta pro místa, krom toho má to jméno hora 1983 m v horním údolí Celline na hranicích nářečí furlánského a benátského. Výraz ten nelze zjistit jinde, než v krajinách, kde bydlili Slovinci, je významu hospodářského, proto je důležitým momentem při hledání stop původního osídlení slovinského.

4. „Polica“ znamená všude v Julských Alpách alpskou pastvinu na kuzelích nebo vysoko po stupních horských, pokud je přístupna dobytku. Kde je místo příliš strmé, že není ani kozám přístupno, nazývá se „Zelenice“, německy „Die Grün“. Polica má tedy přesný význam hospodářský i morfologický. Všude po slovinských Alpách máme vlastní jména Ovčja Polica, Huda Polica, Kozja Polica, Štrma Polica, Lepa Polica atd. Všude je to morfologicky též zjev, pastvina na strmých skalách. Vedle toho užívá se slova polica genericky ve smyslu prkna na zdi připevněného (též v češtině: police). V tomto smyslu vyskytá se i v maďarštině a bulharštině. V ruštině nacházíme výraz poljka. Miklošič vykládá „polica“ jako „Brett“ a to co výraz staroslovanský, novodobého horského významu slova „polica“ nezná. Polica je diminutivum od pola (na př. pola papirja = arch papíru, pola = jednoduchá šíře složeného plátna). Pleteršník uvádí též pola ve významu nízké rovné plochy. Horský význam slova polica vyskytá se též ve furlanském názvosloví „Pala“, „Gran Pala“ v skupině Poliškého Špika, Cimone della Pala 3188 m, Crodon della Palla 2956 m, a pod nimi salaš (malga) Pala 1903 m východně od Val Travnigolo. (Srovnej ještě jména: Monte Tamor 2241 m, Campan di Lastei 2850 m, Col del Mulaz 2906 m, planina Fratazza 1379 m.) Výraz ten je pouze ve furlanštině a proto ho nenalezneme ve vlašských slovnících, ani Pirona jej nezná jako jméno generické, je tudíž u Furlanců jen geografickým. Můžeme se tedy domnívat, že Furlanci přejali slovo od národa, který v jejich krajinách dříve přebýval. Vlašský generický výraz „pala“ značí

lopátu, vedle toho „palo“, kůl. Obojí je však filologicky docela jiného smyslu. Palo se užívá též co vlastního jména, ale ve významu zcela odchylném než je pala, polica. Jméno „polica“ ukazuje nám tedy opět na starodávné hospodářské sledy slovinského obyvateľstva.

5. Ronek, Obronek jsou dva různé výrazy. Ronek značí zadní svah nebo pahorek před vyšší horou nebo planinou, tedy svah, který je posunut směrem k rovině. Obronek značí dolejší, nejčastěji obdělávanou část svahu. Pleteršník zná též jméno „ronec“. Od „obronku“ se odvozuje též „obrončina“ (anagalis arvensis), známá rostlina, která vyrůstá na takových nivách. Miklošič má slovo roniti, efundere, obronek nazývá svahem. Ve furlanštině se vyskytá jako generické jméno „ronc“, pendice, reso fruttifero a ripiani, t. j. svah, po stupních kultivovaný dle slovníku Pironova. Takový svah nazývají v okolí Terstu a v slovinské části Istriie „paštenj“. Vlastníky pozemků na takovýchto úbočích nazývají „roncar“ a vlastnictví „roncal“. Za vlastní jméno užívá se často Ronchi, Ronco a Ronch (viz též na severo- a jihozápadě jezera Allegha v Tyrolích u italské hranice, vedle toho pak jména Col di Lasta 1484 m, Pala di mezzo, Pala del Mezzodi). Takové místo je morfologicky vždy poslední svah u úpatí hory nebo pod pahorkem. V srbsčině je známo slovo roniti, abrollen, abfallen. Jméno je tedy zřejmě slovinského původu a opět značí místo významu hospodářského, které ukazuje na staré osídlení slovinské. Filolog Štrekelj odvozuje slovo ronek z vlaštiny „ronchette“, „roncon“, „ronco“, což značí ohnutý nůž, užívaný ve viničích (roncare = obřezávání vinnou révu). Jméno to je ovšem vlašské, ale není v pražádné souvislosti s místním jménem ronec, ronek, obronek.

6. Krnica. Vlastní jméno to vyskytá se ve všech končinách Julských Alp a značí totéž co německé „Kar“, kotlinu ve vyšších částech hor, zpravidla neporostlou. Vlastních jmen „Krnica“ pro takové kotliny a pro vrcholy nad nimi je v Julských Alpách všude plno, na př. Krniška Špica, Krnička, Krniška Glava, Krnice, Krnica atd. Lze je zjistit též u Furlanců. V jiných krajinách slovinských je slovo „krnica“ dochováno ve významu vlastního jména pro kotliny ve vodní rýze nebo též ve významu generickém a tu značí velkou dřevěnou mísu. Vedle toho máme vrch Krn nad Kobaridem a generické jméno „krn“ pro vrchol horský, lodní kůl, „krnja“ = sedlo, „krnjast“ = sedlovitý. Dle mého mínění je též maďarské „gerincz“, což značí tolik co hřebec (podobně slov. krzno = maďar. gerezna) z krnice. Je tedy slovo „krnica“ čistě slovinského původu a německý výraz „Kar“ pochází určitě ze slovinské. Pokud je mi známo vyskytá se slovo „Kar“ jen v těch krajinách, kde kdysi obývali Slovinci. Slovinská „Krnica Špica“ je všude v Korutanech důsledně přeložena „Karspitze“.

7. Lašte je generické i vlastní jméno a značí holé, plotnovité skály ať vodorovně nebo mírně šikmé. Kde je skála strmá nebo vztyčená, užívá se slova „plat“, „plati“ jako vlastního jména často „V Platch“. Vodorovně nebo méně skloněné skály nikdy nejsou zvány „plati“, nýbrž vždy jen „lašte“ na italské hranici a u Režjanů „laštre“. Pleteršnikův slovník odvozuje slovo to bez dalšího z německého „Leiste“. Morfologicky nemá s tím výrazem však nic společného. Je pravda, že lašta ve smyslu „Leiste“, praví truhláři, podobně v domovním zařízení je slovo to významu shodného s německým. Za to pro generické jméno „lašte“ v horách je charakteristickým, že se ho užívá jen v území Julských Alp a to v oněch krajinách, kde je slovinský jazyk nejlépe zachován. A také tam, kde je ve styku s němčinou, není slovo to v sousedních krajinách německých známo. Za vlastní jméno se ho užívá skoro v každé slovinské obci v Julských Alpách: „V Lašteh“, „Nad Laštami“, „Pod Laštami“, hora „Laštanovec“. V benátských horách je Cima Laste 2555 m v horním Piave, Cima di Laste 2368 ve Val Travnigolo a 2765 m ve Val di S. Pellegrino v Tyrolích. Furlanci znají generické jméno „lastrī“, část dvora, která je upěchována hlinou nebo kamením a na níž mlátili žito. Značí tedy opět tvrdou plochu. La lastre ve furlanštině značí desku, lamina di pietra o metallo non molto grossa, též tabuli skleněnou, Pironův slovník vykládá jméno to z pozdní latiny „lastrum“ (v staré latině myslím jméno to doloženo není). Dietzův slovník románských jazyků usuzuje, že pochází „lastra“ z původního slova lašta a srovnává je s řeckým „ἐπιπλαστρον“, z čehož by byl německý výraz „Plaster“. Není možno, aby staré jméno „lašta“ bylo přišlo v takovém významu do slovinských Alp. Myslím proto, že slovo „lašta“ je starý výraz slovanský, který ze slovinské přišel v pozdní latinu a ve furlanštinu. Jméno lašta vyskytlá se též v ruštině, kdež značí plochu, nížinu, přirovnali bylo by též lašcec, die Zecke, rovněž v ruštině.

(Pokračování.)

▽ ▽ ▽

Dr. VLAD. RŮŽIČKA:

Biologie v Alpách.

(Pokračování.)

Jak zevní utváření rostliny odvisí od působení světla, možno pozorovati v hustém lese na každém skoro keři. Tu vidíme, jak jeden list ustupuje druhému také část požitku světleného; listy staví se tak, aby navzájem si nestály ve světle, kladou se, pokud možno, vedle sebe, aby každý list část světla ulovil. Tvoří se tím tak zv. mosaika listová, objevená

Kernerem. Tvar stává se tak namnoze odvislým od tohoto vzájemného přispůsobení, délka sropek listových, směr jich řídí se jím.

Jak známo, rozeznáváme rostliny světelné od rostlin stínových, které představují extrémní přispůsobení na množství světla. Obojí liší se nápadně. Rostliny světelné mají kompaktní, stlačený vzrůst, listy malé, světlé, tlusté, ve větším počtu příložené, namnoze ve tvaru růžic uspořádané; naopak rostliny stínové jsou hubené, s listy velkými, tmavými, menším počtem jich. Dle toho, co bylo uvedeno, dovedeme si již tuto stavbu z části vysvětliti.

Část přispůsobení na světlo spadá však v jedno s přispůsobením transpiračním. Světlo totiž zvyšuje také transpiraci rostlin a vedle toho zdržuje vzrůst. Temno působí opačně. I chápeme již, proč v stinném lese kapradě, buk a jiné rostliny rozkládají své veliké listy co možná vodorovně, proč mají listů tak málo a proč listy jich jsou tak tenké — proč naopak rostliny světelné na slunném svahu jsou tak malé a mají listy tlusté, po případě i chloupky opatřené, proč listy své staví téměř kolmo. Na prvním místě zmíněné rostliny musí přece nassávatí transpiraci hojně živných roztoků z půdy, rostliny na druhém místě uvedené nesmí však přes míru transpirovatí, aby nesvadly.

Pozorujeme již, že světlo působí podobně jako sucho, jak ještě seznáme. V čem toto působení světla se zakládá, nevíme přesně, soudí se však, že jde tu asi o vlivy lučebné. Nejde při uvedených pozorováních těch snad o pouhé dohady; Wiesnerovy pokusy s růžicovitými rostlinami podaly přesný důkaz. Když pěstoval je v temnu, rozložila se růžice listová, stopy listů rychle se prodloužily a celá rostlina změnila se v tvar, v jakém se v přírodě volně neobjevuje.

Proč jsem to všechno uváděl? Právil jsem již, že v Alpách je insolace velmi silná a že vysoké hory jsou stopeny v průměru jasu slunečního. Každý toho zakusil, kdo do Alp se pustil, každému rozjasnil se hled v tom jiskřícím se vzduchu výšin.

A kdo zachoval si bystrý zrak a nejde nevšímavě kol přírody jej obklopující, viděl též, jak na př. na jižní straně Alp, řekněme v údolí Reklanice nebo v Canale del Ferro, v údolí Rhonském atd. objevuje se u rostlin tak hojně tvar růžicovitý; jak na horských výšinách, vystavených slunečnímu záru všude samé saxifragy, gentiany, Draba azoides a pod. rostliny světelné.

Než od světla závisí nejen utváření, nýbrž i rozmnožování rostlin. Pokusy Vöchtlingovy a j. ukázaly zřejmě, že rostlina, majíc kvěsti, vyžaduje hojně světla. Zdaž nevzpomeneme si tu ihned oněch přímo omamujících exkursí na výše položené alpské louky v červnu

i na počátku července? První pohled na nezvyklou bujnost těchto luk, na přímé spousty květů, které je pokrývají, na lahodnou tu směs živých a skvělých barev, na těžkou vůni a bujný život, jenž plní vonné ty houštiny, zarazí zrovna, uvážíme-li, že jsme v oblastech, kde nám kyne tak mnohé dítko spřízněné flory nordické. A přece i zde je výklad vědecký snadný; jeť flora alpská právě florou světelnou.

Kdysi nádhera květů alpských, intenzivní sbarvení jich a silná vůně byly vykládány vlivy přírodního výběru. Ve vysokých horách je mnohem méně hmyzu než v údolích; poněvadž tedy i krásně zbarvené květy na horách málo jsou navštěvovány hmyzem, který roznáší oplozující pyl, zahynuly a vymřely ovšem květy skromnější, ještě méně navštěvované. Objevilo se však, že tvrzení toto třeba bráti s jistou opatrností. Ubýváť sice do výše včel, ale na místo jejich vstupují hmyzy jiné, čmeláci a zejména motýlové. Vzdor tomu nelze popřít, že květy na horách jsou celkem méně hmyzem navštěvovány než v nížině. Třeba si jen připomenouti, že léto je ve vysokých horách velmi krátké, že časté větry zabraňují výletům hmyzu. Ale hmyz v horách přítomný přes to nepotřebuje silnějších lákadel ve formě barvitějších a vonnějších květů. Naopak, zabraňuje-li mu nepřízeň počasí po delší dobu výlet, vrhá se pak hladově na jakýkoli, třeba i drobnější květ, jen když mu poskytuje kýžený pokrm.

Příčinu barvitosti květů alpských dlužno hledati jinde. Nejsou totiž květy samy živěji zbarveny, nýbrž i motýlové a hmyz; běláskové jsou žlutí, žluté pruhy čmeláků jsou oranžové atd. Když B o n n i e r převedl nížinné rostliny do Alp, zbarvily se květy jich mnohem intenzivněji než dříve, dokud kvetly v nížině. Bílé pastuši tobolky zrůžověly, pomněnka ztemnila.— Změny ty provedlo svým účinem intenzivní světlo výšin.

A totiž zjistili Boulger a Mesnard pokusně o zvýšení vůně. Intenzivní osvětlení působí mocnější tvorbu medu a tím i zvýšení vůně rostlin. I mnohost květů, v horách nápadná, souvisí se silným osvětlením, neboť světelná flora má vždy mnoho květů, jež u většiny rostlin vůbec se tvoří jen v přímém slunečním světle.

Hojnost světla má i jiný ještě vliv na rostlinstvo horské. Světlo totiž působí na délku vývinu a tím i na dobu života — zkracuje obojí. Je známo hlavně z krajin severních, že všechna vegetace tam rychleji vzrůstá a dříve zraje — ovšem to platí i pro poměry vysokohorské, v mnohém obdobné. Vždyť léto na horách trvá celkem asi 40 dnů!

Urychlení vývinu zůstane v mezích fyziologických, v hranicích neškodnosti, ovšem jen tehdy, dokud mohutnost osvětlení nepřekročí jistou hranici. Stane-li se to, rostlina trpí, ano hyne. Svěží, živá zeleň jarní

ustupuje následkem rozkladu chlorofyllu v létě šedivějším tonům. Rostliny mají ovšem také zařízení, jimiž brání se přemíře světla; zelené barvivo jejich, chlorofyll, citlivý na světlo, rozděluje se v rostlině vždy v poměru k intenzitě osvětlení.

K zařízením, jimiž rostliny se chrání proti přílišné hojnosti světla náleží snad i přispůsobení, které také z jiných příčin — o nichž později pojednáme — povstává, totiž vytvoření hojných chloupků na povrchu těla. U rostlin horských poji se k tomu ještě i zánik chlorofyllu. Kerner pozoroval jej u lnu přesazeného na alpskou louku. Protěž v horách bílá, v nížině sezelená.

Je tedy zřejmo, že světlo je mohutným činitelem v životě organismů vysokých hor. Jak jsme seznali, určuje jejich tvar, vzezření, sbarvení, délku jich života; určuje však také vůbec floru horskou, tím, že mezi druhy rostlinnými způsobuje výběr.

Rostliny totiž z vnitřních příčin mají různou schopnost přispůsobovací na světlo a proto ve slínu lesním, v šeru horských roklin rostou zcela jiné druhy, nežli na slunném skalním svahu nebo na louce, volně slunci vysazené.

Každá rostlina pocítuje světlo jiným způsobem a je naladěna na určité množství světla, v němž se jí daří nejlépe (má své optimum světelné); ovšem optimum toto kolísá, je pro každou periodu života jiné. Množství světla, jež stačí k vzrůstu, nestačí k vytvoření květů atd.

Je ovšem na snadě, že různosti ve množství světla, které rozličné rostliny snášejí, mají závažný vliv na biologickou fyziognomii krajiny. Je známo, že na okraji lesa rostou zcela jiné druhy rostlin nežli na louce nebo uvnitř lesa, ježto i na okraji jeho je dle měření Wiesnerových intenzita osvětlení mnohem slabší než na louce, ale zase mnohem větší než uvnitř lesa. V listnatých lesích je mnohem více světla než v jehličnatých. Od množství světla do lesa pronikajícího závisí i způsob podrostu lesního. Je všeobecně známo, že lesní stromy naše jsou provázeny vždy určitými rostlinami v podrostu (tak buky ku př. mářinkou), naladěnými právě na množství světla, které stromy ty propouštějí zejména v době, v které samy jsou ještě bezlisté, ale podrost již bují.

I chápeme, že množství světla je jedním z hlavních činitelů, které působí výběr v rostlinstvu alpském a podmiňují tím rázovitou odchylnost vysokých hor od krajin nížinných.

(Pokračování).

▽ ▽ ▽

Hotel Prisojnik.

(Dokončení.)

Tedy bivouak. Nebylo nám tak zle při té myšlence. Co na tom, není to poprvé, ani naposled. A pomýšlení na vařící se polévku nad lihovým kahancem a na odpočinek bylo tak mocné, že jsme obrátili a znovu šplháme po kleči vzhůru. Ruce naše byly již úplně bez citu. Naběhlé konečky prstů necítily již drásající je jehlice klečové a více duševní energií než tělesnou silou škrábeme se zvolna po kleči zpět do koryta, kde jsme chtěli rozbítí noční ležení, neboť čirou náhodou našli jsme tam před krátkou chvílí vodu. Celý den jsme nespátřili nikde ani sebe nepatrnější pramének. Zrovna když jsme asi před půl hodinou scházeli z kleče do onoho koryta, shodil Obešlo náhodou kámen, který s hlasitým žblunknutím spadl kamsi mezi balvany. Byla tam vskulku malá nádržka vody. U té jsme nyní hodlali uvařit večer a přespátř. Po zápase s klečí konečně jsme zase — dnes již po třetí — na hliněném svahu nad korytem. Zde jsme uvázali lano na kleč, které pak tam viselo uchystáno již až do rána a spustili jsme se do rokle. Několik minut přelézání balvanů a konečně k velké naší radosti nalézáme na konci jakési malé soutěsky jamku ve skále, vrchovatě naplněnou vodou, která asi pod šterkem a kameny se prodírala z onoho velkého vlhkého komína. Bylo 9 hodin 35 minut, když jsme zde shodili tlumoky a připravovali se k vaření.

Celkem přes velkou únavu byli jsme v dobré náladě, jen Čermák huboval, že dnes večer nebude v Trentě, jak slíbil dr. Frantovi. Zdálo se, že noc bude teplá, měli jsme dosti lihu k vaření polévky a čaje, hojnost zásob, nebylo nám tedy jinak nikterak zle. Záhy jsme se co možná nejpohodlněji zařídili. Já, jako vždy jsem obdržel funkci kuchaře, Obešlo vylezl nahoru do kleče a řezal tam pilkou suché větve na oheň a Čermák dělal „panskou pro všecko“. Jak jsem blahorečil tenkrát, že jsem vzal do tlumoku svůj vařič, který mi již tolikrát byl věrným společníkem. Upravujeme na kraji studánky ohniště a za chvíli modré plaménky lihu vrhají dlouhé stíny na stěnu soutěsky. Menu bylo neobyčejně bohaté: nejdříve přišla hrachová polévka, pak zvěřinová a zase hrachová s důkladnou porcí chleba a slaniny. Dále zde byly výborné konzervy fy. „Kolína“ a pašťiky od Chmela, které při dopravě tlumoků pozbyly sice své kulaté formy, ale na chuti neztratily, uherský salám a sardinky. Ke konci přišel čaj, bisquity, suchary, cukroví, čokoláda, sušené ovoce, oříškové máslo, zkrátka jedním slovem bylo to velkolepé. A jak nám chutnalo! Zprvu jsme také rozdělali

oheň z kleče, ale brzy jsme jej na radu Čermákovu opět uhasili. Obával se, že následkem toho, že nedorazil do Trenty večer, jak slíbil, dr. Franta, který věděl o naší tuře, mohl by v předtuše nehody vyslati za námi záchrannou výpravu. Ohlíželi jsme se často během noci k Vršci, zda se tam nezalesknou světlá vůdců. Slyšeli jsme již v duchu ty škodolibé otázky našich kamarádů, „jak to bylo, když nás sundávali s Prisojniku“. Ale na štěstí p. dr. Franta byl odhodlán s vysláním výpravy sečkat až do poledne druhého dne a zatím tam již Čermák dorazil.

Noc byla jasná a teplá. Nebe bylo poseto hvězdami a proti němu se ostře rýsovaly rozervané stěny Prisojnika. Pili jsme mlčky svůj čaj, jen chvílemi si někdo tiše zanotoval písničku, k níž z dále hučel vodopád melancholický svůj doprovod. Nechtělo se nám spátř, ač jsme byli vysileni, noc byla tak krásná, že jsme se nemohli nasytit její půvabů. Cítili jsme se tak malí a nepatrní v té obrovské přírodě, ve které nyní v noci člověk tak zanikl, jako malý kamínek v moři. Ale konečně asi v 11 hodin únava nás přemohla. Kde budeme spátř? V rokli bylo příliš chladno, vylezli jsme tedy nahoru na břeh do kosodřevin, kde na měkkém mechu jsme se počali „upravovatř“ k spánku. Všechno rezervní prádlo bylo z tlumoků vytaženo a rozdělili jsme se o ně rovným dílem. Čermák kajcně odprošuje, že po celý den huboval na naše tlumoky, že jsou jako almary a že jen ty náš bivouak zavinily, — ale teď že přece jen jsou konečně k užítku a ne pro zlost. Na mne připadla dlouhá košile, kterou jsem si oblékl přes kabát a pak šála flanelová, kterou jsem si „vyspravil“ kalhoty, ač-li se tento „konglomerát“ hadrů a děr tak mohl ještě jmenovatř. Spánek nad propastř nebyl zrovna dosti bezpečný, uvázali jsme se tedy na kosodřevinu lanem a mimo to ještě těsně navzájem k sobě, Čermák v prostředku, Obešlo a já po krajích. Ale ze spánku, na který jsme se tolik těšili, nebylo nic. Za chvíli roztrásl nás noční chlad; klepali jsme se jako v zimnici. Hodiny jen zvolna ubíhaly a každá čtvrt hodina zdála se věčností. Tiskl jsem se celým tělem na Čermáka, chtěje se aspoň trochu zahřátř. Chvíli jsem dřimal, ale zima nedala mi usnoutř. „Kolik je hodin?“ Prý půlnoc! „Teprve? To není ani možné!“ Zase jsem chvíli dřimal, pak bděl a zase dřimal, ač již dle mého zdání muselo býti k ránu. Obešlo se opět dívá na hodinky: „Dvanáct a deset minut!“ „Zatracený Hotel Prisojnik“, bručí Čermák, drkotaje zuby. Začal blouznit o tom, jak je to teď asi v „Razoru“ pěkně, ty krásné, měkké postele a velké příkrývky, ale byl ihned rázně zakřiknut. Ale všechno má svůj konec a tedy také ona noc.

Znenáhla počal obzor nad údolím Pišnice blednouti a růžověti a temno noční se měnilo pozvolna v ranní šero. Z černé stěny Prisojnika znenáhla vystupovaly jednotlivé útesy a prorvy a pouze na západě ještě se třpytilo matně několik hvězd. Konečně tedy jest ráno. Jest asi čtvrt na pět, když se Obešlo počal protahovati a myslím, že mi odpustí, prozradím-li, že prvním jeho činem bylo, připnouti si pásku na vousy, která mu nesmí nikdy v tlumoku scházeti. Vrací se nám zase dobrá nálada. Čermák shání hoteliera, že za nevytopený pokoj nebudeme platit a Obešlo hubuje, že mu podomek zapoměl vyčistiti boty. Ale vstávalo se tuze špatně. Celé tělo bylo úplně zkřehlé a pře-leželé a jen s námahou se nám podařilo učiniti několik kroků. Čermák tancuje „pro zahřátí“ jakýsi exotický tanec, zatím co já jsem slezl s velkou oblibou do rokle a chystal jsem se vařiti čaj. Misky byly ještě od večera neumyté a na dně bylo plno ssedlé hrachové polévky. To prý nevadí, jen když to bude teplé, miní Obešlo. Tedy dobře. Vařím čaj a za chvíli s ohromnou rozkoší srkáme vařící čaj, zhuštěný hrachovou polévkou. A jak nám chutnal! Pak rychle skládáme své věci a v 5 hodin opouštíme pohostinný, ač trochu chladný „hotel Prisojnik“. Přes hlinitý břeh, kde ještě viselo lano od včerejška, dostali jsme se brzo na kleč a po ní to šlo, ač ruce byly ještě úplně necitelné a naběhlé, rychle dolů. Za chvíli jsem nad oním skalním stupněm, kde jsme se včera večer obrátili. Teď ve dne není to tak zlé, trochu opatrného lezení a jsme na trávnicích, ve kleči a po plotnách sestupujeme na sníh. Jest půl šesté — a jen čtvrt hodiny kdybychom byli získali včera večer, mohli jsme spáti v „Razoru“ a Čermák mohl dostáti slovu. Ale teď bylo pozdě o tom uvažovati. Naši nejvyšší touhou bylo dostat se co možná brzy do postele. Spouštíme se po sněhu, scházíme do údolí Suché Pišnice a zde jsme se v 5 hodin 45 minut ráno rozloučili, Čermák, věren slibu, stoupal přímo strmou strání k Vršci a dále do Trenty k Cudrovi, kam o $\frac{3}{4}$ dorazil, my druzí dva jsme to „natáhli“ do Kranjské Gory. Za necelé dvě hodiny vcházíme do hotelu Razoru. Jest půl osmé ráno a v hotelu všechno ještě spí. Pouze několik nadšenců přes tak časnou hodinu chystalo se kamsi na turu a náš zjev zde vzbudil, beze vší chlouby, značnou sensaci. Odmítli jsme ale všechno vysvětlování a překonavše poslední „výstup“ této tury po schodech v Razoru, konečně jsme se oclli v našem pokoji. Rychlá koupel, šálek teplého čaje s mlékem — a již jsme byli zahrabáni v teplých peřinách, usínajíce s blahým vědomím, že jsme doma a že nocleh v „Hotelu Prisojnik“ patří již jen vzpomínkám.

▽ ▽ ▽

Ze slovanských Alp a Přimorí.

V JARNÍCH MĚSÍCÍCH uvažuje se bedlivě o letním pobytu i připomínáme, že slovinské země jsou opatřeny mnoha vhodnými sídly, jak pro trvalý pobyt, tak pro zastávku na cestě k moři. Zejména prosíme, aby bylo pamatováno na staré české letní kolonie v Jezeru a Kranjské Goře, jakož i na Bledu. Letos přistoupilo k těmto místům též jezero Bohinjské, kdež v hotelu Zlatorog je výborná stanice pro slovanské turisty. O Zlatorogu zmiňujeme se podrobněji na jiném místě.

VYSTUP NA KOČNU PO SEVEROZÁPADNÍM HŘEBENU popisuje ve 3. čísle Planinského Vestníku P. Kunaver. Vykonal jej ve společnosti J. Tavčara, známého našemu členstvu článkem o jeskyních Dolenjského Krasu. Kunaver doporučuje držeti se od Malého Vrhu stále po hřebenu až do sedla pod vlastním masivem Kočny.

LOVECKÝ ZÁMEK V SAVINJSKÝCH ALPÁCH, patříci dru. Globočnikovi v Kranji je na prodej. Zámek leží v Kokře nad hostincem Dovšnarovým a přísluší k němu právo lovu na rozsáhlých pozemcích smluvené na 15 let. Hojně kamziků. Kupní cena 30.000 K, event. byl by zámek a lov též pronajat. Upozorňujeme členstvo na tento objekt.

HOTEL ZLATOROG NA BOHINJSKÉM JEZERU. Loni koupilo Slovinské Alpské Družstvo hotel Zlatorog v Ukance za Bohinjským jezerem, dalo jej s velkým nákladem opravit, takže letos bude již letním hostům poskytovat nejrozmanitější výhody. K Zlatorogu dospějeme ze stanice Bistrica—Bohinjsko jezero. Hotel má vlastní dostavník u nádraží. Všechny pokoje v hotelové budově i v dependenci jsou nově zřízeny, hotel má svůj vodovod i bassin ke koupání, na jezeře pak hojně člunů. Poloha Zlatorogu je velice krásná. Ohromná hradba pod triglavskeho plateau táhne se tu v pozadí spojíc se s hřebenen Rodice, k východu pak rozestírá se lesklá hladina jezerní. Hotel Zlatorog je vhodným východiskem k vodopádu Savice, ale též do triglavskeho Sedmijezeří, přes Komno na Krn, pro přechody do Trenty a Tolmina.

ČESTNÝ DAR VŮDCI J. KOMACOVÍ. Český odbor zaslal vůdci J. Komacovi v Trentě, který, jak jsme již oznámili, byl vymazán ze seznamu alpenvereinských vůdců, čestný dar 120 K. Na dar ten přispěli pp. R. Böhm (5 K), dr. Čermák (3 K), dr. Dvorský (10 K), vrch. zem. rada Franta (10 K), dvor. rada Hlava (20 K), prof. Chodounský (10 K), vrch. zem. rada Mareš (10 K), zem. rada Prachenský (25 K), K. Stüdl (20 K).

SBOR DELEGATŮ SLOVINSKÉHO ALPSKÉHO DRUŽSTVA sešel se 8. března t. r. v Lublani. Zastoupeny byly odbory: vídeňský, gorický, idrijský, kranjský, kranjskogorský, radovljický, savinjský, selšský a trboveljský. Z výkazu o sezení se dovídáme, že teršský odbor přikročil k stavbě chaty na vrcholu Černé Prslí. Blízké je uskutečnění

chalý na Nanosu, o níž pečuje odbor ve Vipavě a zvláštní sdružení v Postojně. Na sboru zvolení zástupci podružnic do ústředního výboru a to: A. Zupan a F. Šavnik (z Kranje), J. Šega (z Radovljice), J. Tičar (z Kranjské Gory), J. Hočevar (z Terstu), J. Zupančič (z Gorice). Náhradníky zvoleni J. Modic (z Kamniku) a F. Trček (ze Škofje Loky).

NOVÝ ŽIVOT V „HRVATSKÉM PLANINARSKÉM DRUŠTVU.“
Horský spolek chorvatský v Záhřebu ač založený již r. 1875 vykazoval dosud činnost pramalou, ba zdálo se, že jeho účtyhodné stáří nese sebou onu únavu a znechucenost, kterou se vyznačovaly všechny jeho podniky. Leč v posledních třech letech nastala potěšující změna, počel členstva se zvýšil a vznikly prvé tři odbory: v Gospići (přede dvěma lety) a nyní na Sušaku (u Rjeki) a v Senji. Vůdčí osoby družstva nelekly se trpkého sebezpoznaní, jemuž dal dr. J. Krajač průchod v článku „Hrvatsko planinarstvo“, kde praví: „Nedostatečná podnikavost způsobila, že chorvatský alpism zůstal bez pravého života, že nesplnil kulturního úkolu mezi širšími vrstvami národa. Dětská doba našeho alpismu trvala příliš dlouho. Němci nám vzali bez boje Učku, italské spolky z Rjeki značí na naši půdě stezky, až i na Rišnjak. Velebit je navštěvován Maďary, Němci, Vlachs, jenom ne Chorvaty“. Dle mínění dra. Krajače je třeba rozšířit teritoriální podklad Hrvatského Planinarského Društva a to jak po stránce právní — na všechny země s chorvatským obyvatelstvem, tak po stránce výkonné hlavně též na Alpy Saviňské a Julské, na Karavanky, hory bosenské, černohorské a srbské až k Šar planině. První podnik obrozeného družstva má býti stavba dvou chat na Velebitu. Připomenouti dlužno, že časopis „Hrvatski Planinar“, který od r. 1909 nevycházel (a vydáván byl jen jako dodatek k časopisu „Vijenac“ pod názvem „Planinarski Vjestnik“), byl nyní obnoven. První dvě čísla, která nás došla ukazují pozoruhodný pokrok proti dřívějšímu, články jsou psány odborníky a provázeny hojnými obrazy. Přejeme Hrvatskému Planinarskému Društvu veškeren zdar na nové dráze.

SVAZ CHORVATSKÝCH LÁZNÍ NA MOŘI JADERSKÉM byl založen v Novi. Zastoupena jsou tato lázeňská místa: Bakar, Cirkvenica, Jablanac, Kraljevica, Selce a Senj.

LANOVÁ DRÁHA NA UČKU (MTE MAGGIORE Z LOVRANY?) Ministerstvo železnic dalo stavebnímu podnikatelství Münzovu v Opatii povolení platné pro celý rok k provedení předběžných prací pro zařízení visuté lanové dráhy nižšího řádu. (Ztg. d. Ver. D. Eisenbahnverwaltungen).

Literatura.

NOVÉHO NĚMECKÉHO PRŮVODCE PO JULSKÝCH ALPÁCH připravuje Fremdenverkehrsausschuss der deutschen Volksräte für die Alpenländer, kterýž se dosud vyznamenal hlavně vydáním seznamu německých a Němcům přátelských hostinců ve slovinských zemích.

Redaktorem je dr. Roschnik, kniha má pak sloužiti za „Wander- a Werbebuch“, bude tedy jistě velmi objektivní.

DER SEMMERING UND SEINE BERGE. Album 250 obrazů (z toho 10 autochromů) dle fotografií F. Benesche, text od P. Bussona. Vídeň 1913. (Nakladatelství Roeserovo). Cena 9 K. Obrazy jsou výborné voleny a reprodukce i tisk bezvadny. Po této stránce je kniha vskutku vzornou a dosáhne svého propagačního úkolu mnohem spíše, než kupa drobných brožur. Škoda že nemůžeme vydati pro slovinské Alpy podobnou publikaci.

A. STEINITZER, AUS DEM UNBEKANNTEN ITALIEN. Neue Folge. Mnichov 1914. — Druhý díl Steinitzerových causerí, které byly přijaly všude velmi sympaticky, zachovává touze tendenci, seznámiti čtenáře s odlehlymi a málo kdy navštívenými místy italskými. V tomto svazku ličí severní Appenin, Casentino, města v Umbrii a hory Sabinské, sbírá v Apulii vzpomínky na Hohenstaufy a snad pro kontrast proticirkevních snah této dynastie přechází hned k pouťným místům jižní Itálie. Kniha končí popisem přechodu přes Etnu a cestovními pokyny. Čte se velice pěkně a je vyzdobena skoro 140 zdařilými obrazy dle autorových snímků. Steinitzerových popisů vyjde ještě třetí (poslední svazek), na nějž se těšíme.

KREBS, N.: LANDERKUNDE DER ÖSTERREICHISCHEN ALPEN. (Bibliothek länderkundlicher Handbücher. Stuttgart 1913.) Obsažné dílo vyznačuje se velkou pílí a svědomitostí autorovou i podává přesně vědecký obraz rakouských zemí alpských jak po stránce fysikální tak anthropografické. V otázkách národnostních je Krebs v celku objektivní ač ovšem užívá bezvýhradně výsledků posledního sčítání, jehož cena je velmi pochybná.

Různé zprávy.

RAKOUSKÝ TOURISTEN-CLUB měl roku 1912: 15.962 členů. Členské příspěvky činily 69.453 K 50 h. Ex.

ÚRAZY V HORÁCH R. 1913. Dle statistiky uveřejněné Dr. H. Mengrem v Mitteil. des D. O. A. V. (něm. rak. alpského spolku) událo se minulého roku ve vysokých horách úhrnem 111 neštěstí; z toho 84 skončilo smrtí postiženého. Na úrazy poloalpské připadá 18 nehod (18 mrtvých a 1 zraněný), na úrazy při zimních sportech 12 nehod, neštěstí při vysokohorských túrách 52 (63 mrtvých a 17 zraněných); při vykonávání svých povinností (vojenská cvičení) ve vysokých horách zahynuli 4 lidé; pohřešuje se 5 osob. Proti předchozím letům (1911: 146 a 1912: 119) značí r. 1913 jistý úbytek nehod. Na slovanské hory připadá z toho počtu 5 případů. Dva z nich spadají vlastně do let minulých, byly nalezeny zbytky těl pohřešovaných již od let (na Rysech v Tatrách a v Reklanici v záp. Jul. Alpách), při jednom není jisto,